

Методологічні проблеми дослідження партійних організацій у посткомуністичних країнах

Досліджено особливості процесу зародження та етапи розвитку політичних партій. Розглянуто сутність та класифікацію партійних організацій. Запропоновано систему індикаторів для пояснення організаційного розвитку політичних партій в Україні.

Ключові слова: політичні партії, партійна організація, партійні типи.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Політичні партії є одним із головних механізмів забезпечення керованості суспільства. З одного боку, репрезентують певні соціальні групи, а з іншого прийшовши до влади вибудовують управлінську вертикаль. Більш ніж сторіччя академічної уваги до політичних партій стало наслідком існування значної кількості типів політичних партій. Це пов'язано, перш за все, з дуже низьким рівнем концептуальної і термінологічної ясності та точності. Крім того, існуючі типології часто ні взаємно виключні, ні повністю вичерпні. Більш того, запропоновані типології переважно не містять чітких емпіричних індикаторів, які б давали змогу визначати, які партії фактично попадають в ту чи іншу категорію. Таким чином, ми відчуваємо нестачу ефективних інструментів визначення типу партії і чіткості індикаторів, які його визначають. Причиною такої ситуації є те, що більшість типологій політичних партій були опрацьовані з урахуванням соціально-політичних умов Західної Європи і Сполучених Штатів Америки, що зумовлює обмежені можливості їх застосування до інших, в нашому випадку – посткомуністичних країн. Слід, на наш погляд, враховувати й те, що не коректно дивитися вузько на цю проблему чи то з позиції політичної науки чи державного управління. Насправді методологічні проблеми пов'язані з дослідженням партійних організацій, допоможуть дослідникам краще зрозуміти механізм функціонування системи управління суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор.

Серед авторів – дослідників партійних організацій в Україні доцільно назвати таких науковців, як: В. Литвин, А. Романюк, М. Обушний, М. Примущ, Ю. Шведа [1], які, в основному, аналізують напрацювання західних дослідників з даної проблеми. Із західних вчених, праці яких дають багатий матеріал щодо вивчення досліджуваної проблеми, слід назвати: М. Дюверже, Р. Катца, П. Майра, О. Кірчхеймера, Р. Кулі, Р. Міхельса, З. Ньюманна, М. Острогорського, А. Панеб'янка, Дж. Гопкіна і К. Паолуччі [2]. Їхні дослідження стосуються аналізу політичних партій західних країн. Альтернативний підхід до вивчення партійних організацій у посткомуністичних країнах запропонували Г. Кітшельт і П. Копеску [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Формулювання цілей статті.

Досить актуальною залишається проблема вироблення чіткої методології дослідження партійних організацій у посткомуністичних країнах. Відтак, метою даної роботи є розглянути основні напрацювання в сфері дослідження партійних організацій та виокремити основні параметри, за якими ми зможемо досліджувати організаційну складову політичних партій в Україні. Для цього необхідно: 1. Проаналізувати основні напрацювання вчених з проблеми дослідження. 2. Виробити систему індикаторів для дослідження розвитку партійних організацій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів.

Одним із засновників теорії партійної організації є М. Острогорський. У своїй книзі “ Демократія і організація політичних партій ” (1902), автор розкриває механізм функціонування політичних партій і загальні тенденції їх впливу на розвиток демократії. Разом з тим, вперше зробив внутрішнє життя партій предметом спеціального наукового аналізу.

До виходу книги М. Острогорського вважалося, що партії в основному створюються і діють стихійно у вигляді політичних клубів, не оформляючись офіційно. На прикладі Англії вчений показав, що, починаючи з розширення виборчого права Актом про реформу 1832 року, масові політичні партії

формувалися на базі так званого кокуса – постійної позапарламентської політичної організації, що являла собою закриті збори партійних лідерів для попереднього вирішення політичних і організаційних питань [4].

Поділ політичних партій на кадрові і масові увів М. Дюверже. Основна відмінність між ними полягає не в їх чисельності чи розмірі, а у відмінності їх структур [5]. Розмежування партій на кадрові і масові обумовлено еволюцією виборчого права від цензового до загального. Оскільки для кадрових партій питання залучення мас, які не мали ніякого політичного впливу, не стояло на порядку денному, то практичне втілення загального виборчого права сприяло розвитку масових партій.

Внутрішньо створені партії, тобто, такі що утворювались невеликими групами людей, які володіють високим соціально-економічним статусом і, в свою чергу, мають слабкі зв'язки з їх електоратом, М. Дюверже ідентифікував як кадрові партії. Особливістю кадрових партій є високий статус їх членів, які вже отримали політично значимі позиції до появи відповідної парламентської групи. В свою чергу, М. Острогорський у період розширення виборчого права проаналізував організаційну діяльність кадрових партій у Великобританії і Сполучених Штатах Америки і дійшов висновку, що уся влада всередині партії сконцентрована в руках маленької групи людей, які прагнуть перемогти на виборах через широку систему патронажно-клієнтельних зв'язків.

Як правило, масові партії зовнішнього походження мобілізують широкі верстви електорату. Ці партії З. Ньюманн (1956) ідентифікував як партії соціальної інтеграції, оскільки вони прагнуть об'єднати цілі соціальні групи у певний конгломерат [6]. Масові партії тяжіють до радикального перерозподілу соціальної, економічної і політичної влади, а також накладають значні зобов'язання на своїх членів, формуючи таким чином щільну мережу первинних організацій. Очевидно, що ідеологічні цінності серед масових партій відрізняються між собою, а конкуренція спонукає до формування відповідної організаційної структури. Серед масових партій вирізняють релігійні масові партії, які прагнуть мобілізувати певний соціальний клас чи релігійну групу. Згідно з Р. Гунтером і Л. Даймондом, масова партія може також бути виражена в

націоналістичних і фундаменталістських варіантах, в основі яких лежить відповідна ідеологія з тенденцією до організаційного типу міліції [7].

Формально масові партії – це демократичні організації, але ідеологічна жорсткість та система рекрутування еліти (через внутрішні ідеологічні фільтри) роблять нереальними конкурентоздатні внутріпартійні вибори. Аналізуючи організаційні відносини у внутрішньому житті Соціал-демократичної партії Німеччини, Р. Міхельс відзначив бюрократичну модернізацію в межах масових партій, в яких чисельно невелика еліта бере під свій контроль ресурси і засоби комунікації. Разом з тим, Р. Міхельс зазначив, що в будь-якій організації велика концентрація влади неминує породжує олігархію [8]. Більше того, масові партії є ієрархічними в їх структурі, а місцеві партійні організації координуються центральним партійним керівництвом. Сильні вертикальні організаційні зв'язки необхідні, щоб накопичити і об'єднати ресурси партійним керівництвом на центральному рівні. Членські внески використовуються, щоб фінансувати центральну бюрократію і проведення масових кампаній.

В умовах післявоєнної розбудови Європи розпочалася швидка дезінтеграція організаційної моделі масової партії. Цьому сприяло виникнення “держави загального добробуту”, в якому життєві стандарти робітничого і середнього класу зблизились, що спричинило втрату ефективних раніше ідеологем. Сама ідея класової конфронтації, будучи ядром традиційних соціалістичних ідеологій, перестала бути актуальною. І таким чином, стабільність масових партій була підірвана втратою цінності ідеології як засобу підтримки організаційної єдності. Зміна ціннісних орієнтацій населення Західної Європи, жвавий розвиток нових соціальних рухів – альтернативних, екологічних, антивоєнних і т.д., посилення напруги у відносинах громадянського суспільства і держави були передумовою появи нового типу політичних партій. Універсальні партії стали продуктом постіндустріального суспільства з притаманним йому феноменом масової політики.

Описуючи специфічну ситуацію, в якій опинилися деякі західноєвропейські соціал-демократичні партії, перш за все – в Німеччині, О. Кірчхеймер (1954) вводить поняття “всеохоплюючої” партії [9]. Як правило,

успішними “всеохоплюючими” партіями можуть бути потужні партії, а не регіональні чи партії певної проблеми. О. Кірчхеймер помер раніше, ніж зміг закінчити своє дослідження. Він скоріше описав зміни, які в той час можна було спостерігати в багатьох партіях західноєвропейських країн, аніж розвинув існуючу типологію політичних партій. “Всеохоплююча партія” належить до низки понять політичної науки, розроблених на основі часткових, історично обмежених спостережень за політичним життям розвинутих країн.

Лише через 12 років після першого видання О. Кірчхеймера, було сформульовано дуже поверхневе визначення “всеохоплюючої” партії, на основі п’яти елементів: а) ідеологічна гнучкість партії; б) партійні лідери повинні працювати на ефективність всієї системи, а не ідентифікувати себе з специфічними цілями організації; с) зниження ролі індивідуального члена партії; d) перенесення акценту з класової чи релігійної основи партії на виборців у цілому; е) забезпечення доступу до різноманітних груп інтересів з фінансових та виборчих причин [10]. Згідно з цим, “всеохоплюючі” партії стають більш професійними і капіталомісткими та значно залежать від державних субсидій і внесків різних груп інтересів. Ця політична професіоналізація, в якій експерти і менеджери із спеціалізованими завданнями замінюють стару партійну бюрократію, також підкреслена в працях А. Панеб’анка як “електорально-професійна” партія [11].

Особливості організаційної життєздатності політичних партій досліджував С. Елдерсвелд, який показав як змінюється діяльність партії в залежності від поведінки лідерів. Особливістю керівництва двох політичних партій США виявилось те, що лідери, які знаходилися у віддалених районах, були бездіяльними, оскільки потяг до кар’єрного росту був незначний. Правлячі кола двох партій мали плюралістичний склад і не були ідеологічно ортодоксальними (24% керівництва Демократичної партії і 65% Республіканської відповідно). Характерною рисою політичних партій в США була комунікаційна плутанина у взаємовідносинах між структурними рівнями відповідних партій. Сильні на рівні штатів і місцевого самоврядування партійні організації у поєднанні з ідеологічною гнучкістю, відсутністю фіксованого членства та децентралізацією

у внутрішньому управлінні так описував організаційну структуру американських партій С. Елдерсвелд, визначивши їх як “стратархію”, яка лежить за межами традиційної типології політичних партій [12].

Досліджуючи еволюцію організаційних типів політичних партій, на основі взаємовідносин між громадянським суспільством і державою, Р. Катц і П. Майр стверджують, що партії як динамічні інститути рухаються від громадянського суспільства до держави і це може продовжуватися до такого ступеня, що партії стають частиною державного апарату. Наслідком є поява картельних партій, які характеризуються глибоким проникненням партії в державу і є зразком міжпартійної змови [13]. Сприяє даному процесу зростання державного фінансування партій, доступ до електронних ЗМІ (як засобу політичної комунікації) та зниження партійної ідентифікації. Іншими словами, аргумент авторів полягає в тому, що партії здійснили переорієнтацію щодо основних джерел своїх ресурсів таким чином, що державне фінансування стало гарантувати їх життєздатність. Це було наслідком того, що в постіндустріальних державах зростає рівень незадоволеності громадян партіями. На організаційному рівні взаємовідносини картельних партій з державою є вирішальними, оскільки саме держава забезпечує для них стабільне навколишнє соціальне середовище і ресурси.

Р. Кулі звертає увагу на те, що опис картельних партій Р. Катцом і П. Майром є неточним. Він є доречний лише як опис динаміки партійної системи, яка показує зразки взаємодії серед партій, а не діяльності окремих партій [14]. Ми також погоджуємось з автором, що для ідентифікації партії як картельної спочатку необхідно чіткіше осмислити її організаційні особливості і визначити, чим вона відрізняється від “електорально-професійних” чи “сучасних кадрових партій”.

Порівняно новим явищем в Європі, але не на американському континенті, стала поява організаційного типу “партії бізнес-фірми” (the business-firm party). Існує два різновиди даного типу партій: один з них використовує структури вже існуючих комерційних компаній, тоді як інший – це нова і окрема організація, спеціально побудована для певного політичного проекту [15]. Яскравим

прикладом першого різновиду даного організаційного типу партії є Forza Italia, партія прем'єр-міністра Італії С. Берлусконі.

Основні фінансові ресурси “партії бізнес-фірми” отримують від приватного сектора, що відрізняє їх від картельних партій, які використовують державні ресурси для свого функціонування. Хоча “партії бізнес-групи” можуть мати фінансову підтримку від груп інтересів, однак такі групи не є головним джерелом доходу чи головними каналами комунікацій. Разом з тим, “партії бізнес-фірми” мають відносно просту організацію з єдиною основною функцією мобілізації короткострокової підтримки під час виборів [16].

На думку А. Крувела, організаційний вимір диференціює політичні партії в залежності від структури ресурсів і типу прийняття рішень (Рис. 1.1) [17].

Рис. 1.1

Організаційний вимір політичних партій

Протягом тривалого часу політичні партії пройшли шлях від аматорських і тимчасових структур кадрової партії до партій з більш постійною бюрократією і масовим організованим членством, в якій прихильники партій виконали значну кількість завдань. Перетворення партійних об'єднань у “всеохоплюючі” і

картельні партії спричинило подальший процес професіоналізації та утворення більшої кількості капіталоемких організаційних структур. Зрештою, організоване членство стало обтяжуючим для партії. Нині воно слугує лише певним засобом для рекрутування кандидатів. Ресурси кадрової партії були в основному приватним багатством кожного з індивідуальних кандидатів, завдяки якому вони мали високий рівень автономії. Масові партії, навпаки, накопичували свої фінансові і людські ресурси завдяки великій кількості членів організації. Натомість, “всеохоплюючі” партії отримували значні ресурси від груп інтересів, а картельні партії від держави. Через це вони потребували більшої професіоналізації і централізації процесу ухвалення рішень. У свою чергу, партії типу “бізнес-фірм” нагадують старі кадрові партії щодо структури їхнього ресурсу. Знову приватний капітал використовується для певного політичного проекту, хоча цей капітал знаходиться не безпосередньо в руках партійного керівництва. Його надають комерційні компанії та імперії ЗМІ.

Вивчаючи партійні організації у Східній Європі західні компаративісти використовують поняття “кадрових” і “масових” партій як відправні точки аналізу. Однак, слід мати на увазі, що класичні кадрові і масові партії були історичними типами, які в наш час не існують в їх “чистому” вигляді та навряд чи з’являться в країнах Східної Європи і країнах колишнього Радянського Союзу. Разом з тим, було здійснено декілька вдалих спроб, застосувати надбання західної політичної думки до організаційного розвитку партій в Східній Європі. Цими дослідниками були П. Копеску і Г. Кітшельт, які представили певну теоретичну конструкцію організаційних типів політичних партій у Східній Європі.

Досліджуючи організаційний розвиток політичних партій в Чеській республіці, П. Копеску висунув гіпотезу, що партії ймовірно розвиватимуться як такі формування, у яких відносно несуттєву роль відіграватиме партійне членство, а домінуюча роль належатиме партійним лідерам [18]. Оскільки партії будуть вимушені орієнтуватися на широке коло електорату, бо не матимуть змоги розраховувати на підтримку, яка забезпечувалась “жорсткою рукою” колишнього комуністичного режиму. Водночас, партії менше залежатимуть від

членських внесків, а це обмежуватиме їхній потенційний вплив на існуюче партійне керівництво. Деполітизоване населення в посткомуністичних суспільствах солідаризується з певними сильними акторами, а не з усеохоплюючими ідеологіями. Таким чином, гіпотеза автора повністю не підтвердилась на прикладі чеських політичних партій, оскільки основні відмінності в їхній організаційній структурі існували між старими партіями і партіями, які нещодавно виникли. Більше того, П. Копеску стверджує, що найбільш імовірний організаційний тип партій в посткомуністичних системах – “електорально-професійний”, де партійна організація залежна від домінуючої ролі партійного керівництва [19].

Г. Кітшельт, також, пропонує деякі теоретичні принципи для аналізу організаційної структури політичних партій у Східній Європі і колишньому Радянському Союзі. Автор ідентифікує три типи політичних партій: харизматичні, клієнтельні і програмно-політичні – та визначає умови за яких може виникнути той чи інший тип [20]. Аналізуючи вплив низки чинників: існування президентської чи парламентської системи, типу демократичного переходу та кількості демократичних виборів – Г. Кітшельт передбачив, що найбільш ймовірною є поява програмно-політичних партій у Чехії, Угорщині, Польщі і Словенії, а клієнтельних чи харизматичних партій у Болгарії, Румунії і країнах колишнього Радянського союзу.

Отож, з огляду на вище викладений матеріал, ми, спробуємо, виробити систему індикаторів для дослідження організаційних типів політичних партій в Україні. За основу візьмемо напрацювання західних дослідників з даної проблеми, оскільки це дозволить нам застосувати широкий інструментарій у поясненні організаційного розвитку партій в Україні.

Щоб проаналізувати організаційний профіль партії, нам потрібно спочатку визначити, які індикатори будуть використані для вимірювання її організаційної структури. Аналіз викладеного матеріалу підказує, що найбільш доцільно брати до уваги такі індикатори: (1) діяльність членів, (2) організаційна складність, (3) автономія партії, (4) концентрація влади.

Перший індикатор спрямований на дослідження рівня активності членів партії, який визначений партійними статутами і тому є частиною організаційного профілю партій. Отже, аналізуючи діяльність членів партії, зосереджуємося головним чином на вимогах членства, частоті зустрічей, мобілізації членів при здійсненні партійних стратегій. Згідно з концепцією М. Дюверже, партія належить до “масового” типу залежно від її структури, а не від кількості членів. Однак кількість членів є хорошим індикатором цінності, приписаної членству в межах партії. Більше того, в контексті європейської традиції емпіричні дослідження зосереджуються на вимірюванні членства.

Другий індикатор виявляє ступінь складності взаємовідносин в межах і поза партійною організацією. На найабстрактнішому рівні, цей чинник охоплює впорядковані процедури для того, щоб мобілізувати і координувати зусилля партійних прихильників у виконанні стратегії партії. Він допоможе показати тип розподілу повноважень, формалізацію правил і відносин. Тут зосереджуємося на питанні про те, наскільки складні, структурно диференційовані партійні організації.

Третій індикатор – партійна автономія – привертає увагу до структурної незалежності партії від інших установ і організацій. Очевидно, що партія відчуватиме нестачу в автономії, якщо зовнішні актори зможуть управляти ухваленням внутрішніх рішень. Цей аспект важкий для дослідження, тому його можна вивчати опосередковано через склад партії (члени, лідери, кандидати) і фінанси партії (залежність від різних джерел доходу). Зокрема, державне фінансування має неоднозначний характер. З одного боку воно знижує автономію партій відносно держави, але водночас воно також надає партіям більшої фінансової свободи в досягненні своїх специфічних цілей.

Четвертий індикатор – ступінь концентрації влади в межах партії – стосується розподілу контролю за ухваленням рішень між рівнями партійної організації. Ми вважаємо, що найкраще його можна вимірювати, досліджуючи: (1) методи відбору партійних лідерів і парламентських кандидатів, (2) відносини між центральними організаціями і місцевими осередками, і (3) стиль партійного керівництва.

Важливо зазначити, що моделі політичних партій, які ми розглядали вище, є ідеальними типами (Таблиця 1.1). Вони надають легко зрозумілі ярлики, які є корисними при здійсненні порівняльного дослідження.

Таблиця 1.1

Класифікація організаційних типів партій

Елітні, кокусні і кадрові партії	Масові партії	“Всеохоплюючі”, електоральні партії
Кокус-партії (М.Острогорський); Партії парламентського походження або кадрові партії (М.Дюверже); Партії індивідуального представництва (З. Ньюманн); Елітні партії (К. фон Бейме)	Масові партії (Р.Міхельс, М.Дюверже); Класові і сектантські масові партії (О.Кірчхеймер); Партії демократичної чи загальної інтеграції (З.Ньюманн); Масово-демократичні партії (А.Панеб’ярко)	“Всеохоплюючі” партії (О.Кірчхеймер); Професійно-електоральні партії (А.Панеб’ярко); Стратархія (С. Ельдерсвелд); “Картельні” партії (Р.Катц і П. Меір); “Сучасні кадрові партії” (Р. Кулі)

Названі типи полегшують аналіз політичних партій ще й тому, що служать крайніми точками еволюційних процесів, які на практиці, можливо, ніколи повністю не досягалися. Однак, ми не повинні очікувати, що політичні партії повною мірою узгоджуються із усіма критеріями, які визначають певну організаційну модель політичної партії. Так само партії можуть мати риси більш ніж одного ідеального типу, відображаючи в даний період часу процес наближення до одного типу партії та переміщення у напрямку іншого типу партії в пізніший період.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Отож, конкретні типи політичних партій розвивалися в певних соціально-політичних умовах. Еволюція типів політичних партій показала, що партії – це складні багатогранні структури, зразки перетворення яких не є лінійними. Зрештою, підставою для великої кількості типологій, які були розроблені на основі широкої різноманітності критеріїв, стали фундаментальні зміни в соціально-економічних сферах життєдіяльності людей та відповідної появи нових політичних конфліктів, пов’язаних, окрім іншого, з виникненням пост матеріалістичних цінностей. Проте, варто зазначити, що розвиток політичних

партій є рефлексивним процесом, в якому кожний новий тип партії провокує реакцію, яка стимулює подальший розвиток нових моделей політичних партій. Отож, кожен тип партії є лиш однією із стадій безперервного процесу пристосування партій до нових умов і нових завдань. Використовуючи запропоновану систему індикаторів, ми зможемо проаналізувати відповідність українських партій таким умовам і завданням та більш якісно пояснити розвиток партійних організацій і конфігурацію партійної системи в Україні.

Література

1. Литвин В. Феномен партії / В. Литвин // Віче [Текст]. – К, 1992. - №6. – С. 25-27; Обушний М., Примуш М., Шведа Ю. Партологія: Навчальний посібник [Текст] / За ред. Обушний М. / М. Обушний, М. Примуш, Ю. Шведа. – К.: Арістей, 2006. – С. 175-176; Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика [Текст] / А. Романюк, Ю. Шведа. – Львів: ЦПД – “Астролябія”, 2005. – С. 69-71.

2. Дюверже М. Политические партии [Текст] / М.Дюверже // Пер. с фр. Л. А. Зиминной. – М.: Акад. проект, 2000. – 558 с.; Katz, Richard S. and Peter Mair. Changing Models of Party Organization and Party Democracy [Text] / Richard S. Katz, and Mair Peter // Party Politics № 1, 1995. – P. 5–28; Kirchheimer Otto. The catch-all party [Text] / Otto Kirchheimer. – In: The west European party system / by P. Mair. – Oxford university press., 1990. – 364 p.; Michels R. Political Parties. A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy [Text] / R. Michels. – N.Y., 1966; Neumann Sigmund. The party of democratic integration [Text] / Sigmund Neumann. – In: The west European party system / by P. Mair. – Oxford university press., 1990. – 364 p.; Острогорский М. Демократия и политические партии [Текст] / М.Острогорский. – М.: РОССПЭН, 1997. – 640 с.; Panebianco Angelo. Political Parties: Organization and Power [Text] / Angelo Panebianco – Cambridge and New York: Cambridge University Press., 1988.; Hopkin Jonathan, Paolucci Caterina. The business firm model of party organization: cases from Spain and Italy [Text] / Jonathan Hopkin, Caterina Paolucci // European journal of political research. – № 35. – 1999. – P. 307-339.

3. Kitschelt Herbert. Formation of party cleavages in post-communist democracies: theoretical propositions [Text] / Herbert Kitschelt // Party politics. – Vol. 1. – № 4. – 1995. – P. 447-472.; Kopecky Petr. Developing Party Organizations in East-Central Europe: What Type of Party is Likely to Emerge? [Text] / Petr Kopecky // Party Politics. – Vol. 1. – № 4. – 1995. – P. 515-534.

4. Острогорский М. Демократия и политические партии [Текст] / М.Острогорский. – М.: РОССПЭН, 1997. – С. 84-85.

5. Дюверже М. Политические партии [Текст] / М.Дюверже // Пер. с фр. Л. А. Зиминной. – М.: Акад. проект, 2000. – С. 116.

6. Neumann Sigmund, The party of democratic integration [Text] / Sigmund Neumann. – In: The West European party system / Ed. by P. Mair. – Oxford university press., 1990. – P. 47-48.

7. Gunther Richard and Diamond Larry. Species of political parties: a new typology [Text] / Richard Gunther and Larry Diamond // Party Politics. – Vol. 9. – №2. – 2003. – p. 182.

8. Michels R. Political Parties. A Sociological Study of the Oligarchical Tendencies of Modern Democracy [Text] / R. Michels. – N.Y. – p. 132.

9. Kirchheimer Otto. The catch-all party [Text] / Otto Kirchheimer. – In: The West European party system / Ed. by P. Mair. – Oxford university press., 1990. – P. 57.

10. Dittrich Karl. Testing the catch-all thesis: some difficulties and possibilities. – In: West European Party Systems: continuity and change [Text] / Karl Dittrich / Ed. Hans Paalder and Peter Mair. – SAGE, 1983. – P. 258-259.

11. Panebianco Angelo. Political Parties: Organization and Power [Text] / Angelo Panebianco. Cambridge and New York: Cambridge University Press., 1988. – P. 228.

12. Political Parties: A Behavioral Analysis [Text] / Samuel Eldersveld. – Chicago, 1964. – P. 428-429.

13. Katz, Richard S. and Peter Mair. Changing Models of Party Organization and Party Democracy [Text] / Richard S. Katz, and Mair Peter // Party Politics. – Vol. 1. – № 1. – 1995. – P. 8.

14. Koole Ruud. Cadre, Catch-all or Cartel? A Comment on the Notion of the Cartel Party [Text] / Ruud Koole // Party Politics. – №2. – 1996. – P. 512.
15. Hopkin Jonathan, Paolucci Caterina. The business firm model of party organization: cases from Spain and Italy [Text] / Jonathan Hopkin, Caterina Paolucci // European journal of political research. – № 35. – 1999. – P. 315.
16. Ibid. – P. 320.
17. Krouwel Andre. Party models. – In: Handbook of party politics [Text] / Ed. by Richard S. Katz and William Crotty. – SAGE, 2006. – P. 267.
18. Kopecky Petr. Developing Party Organizations in East-Central Europe: What Type of Party is Likely to Emerge? [Text] / Petr Kopecky // Party Politics. – vol. 1. – № 4. – 1995. – P. 517.
19. Ibid. – P. 530.
20. Kitschelt Herbert. Formation of party cleavages in post-communist democracies: theoretical propositions [Text] / Herbert Kitschelt // Party politics. – vol. 1. – № 4. – 1995. – P. 449.

V. Lebediuk

Methodological problems of research of party organizations
in post-communist countries

The peculiarities of formation process and the stages of parties' development have been considered. Essence and classification of party organizations have been observed. It is suggested the system of indicators that explain organizational development of political parties in Ukraine.

Key words: political parties, party organization, party types